III

BUCURII ŞI MIZERII „EGIPTENE"

Nu la Alexandria, ci la Cairo, te simţi cu adevărat în Egipt. Mai întîi, strada este mult mai puţin europenizată. Apoi, clădirile vechi şi monumentele arabe sînt mult mai frumoase şi mai numeroase decît la Alexandria. Şi doar unui neştiutor ca mine, al cărui suflet este obsedat de viziuni simbolic-decorative, oraşul nu-i descoperă decît urmele unei vechi civilizaţii arabe, ca să nu mai vorbim de populaţia băştinaşă, care nu este cîtuşi de puţin egipteană, ci arabă. De asemenea, numai în faţa Piramidelor şi a impunătorului Sfinx am regăsit Egiptul Faraonilor şi al copilăriei mele. Masa lor copleşitoare, izolată în mijlocul nisipurilor — ferită de orice speculaţii moderne — ne mărturiseşte, în goliciunea ei eternă, pasiunea inaccesibilă a acestor mari regi biblici, care s-au gîndit sincer la sufletul lor şi l-au glorificat pentru eternitate.

Nilul m-a decepţionat. E noroios ca şi Dunărea. Şi nici urmă de crocodili. Doar magnificii palmieri, care îl străjuiesc pe-alocuri, refac Egiptul din pozele copilăriei mele. Cît despre muzeul de la Bulac, mumiile sale m-au scîrbit şi restul m-a obosit. Nu-mi place ceea ce poartă o etichetă. Mă grăbii să ies şi mă odihnii în frumoasa grădină Esbekieh, unde intrarea costă un piastru.

Mihail, care mă conducea pretutindeni, în orele lui libere, nu-i mulţumit de impresiile mele. Le-ar fi vrut mai literare, mai amănunţite ; el se aştepta ca să fac descrieri admirabile, demne de-a fi publicate într-un ziar. Nici el nu mă cunoaşte bine ; sînt foarte puţin în stare, ca să-mi transform sentimentele într-un meşteşug aducător de cîştig.

— Asta înseamnă că tu nu ești artist, mi-a spus Mihail. Un artist are sentimente, numai ca să le poată exploata în arta sa, devenită meserie, ca oricare alta, cu diferența că asta nu se învață.

Așa o fi ! Cu atît mai rău. Eu prefer să nu fiu un artist, dacă e vorba să mă străduiesc ca să devin, cu prețul de-a-mi irosi viața dacă nu reușesc. Știu din exemplul altora că dacă îți pui în cap să fii un artist, cu orice preț, apoi nu trăiești decît pentru scopul ăsta.

Nu ! nu ! Îmi iubesc frumoasa viață, pentru ea însăși. Sînt fericit că mă aflu în Egipt, că sînt liber, că mănînc în fiecare zi, dacă îmi dă mîna și chiar postind, dacă asta îmi surîde, dacă uneori libertatea mi-e mai necesară decît pîinea. (Aș blestema o societate socialistă care m-ar împiedica să trăiesc după cum îmi dictează inima.) Și apoi, nu-i oare o fericire, să ai prieten pe un Mihail și un Musa? Ce-mi trebuie mai mult ? Puțină sănătate. O „situație"? O cedez celor care și-au făcut din ea un țel în viață. Cît despre artă, n-o iubesc decît cînd este de mărimea întîi, ca stelele. Ei bine, dacă nu o voi face niciodată, alții o vor face, iar eu voi gusta-o ca și cînd aș fi autorul ei. Nu-i oare cinstit ceea ce spun aici ?

Musa nu m-a întovărășit decît rareori în vizitele nesfîrșite pe care le-am făcut, ca să văd tot ce-i mai interesant pe-aci. Curios ! El este total nesimțitor în fața frumuseților istorice și monumentale. Nici nu face caz. În schimb, mărinimia naturii acestei țări îi exaltă sufletul într-un fel aproape religios.

Păcat că acest prieten e amețit de grijile familiei sale. Acum e înflăcărat de ideea de a se instala la Cairo, ca patron-zugrav și să-i aducă aci pe toți ai săi. Toată ziua gonește în căutarea unei dughene. Aleargă, cu o singură liră în buzunar, trăgînd nădejde la Falconi, care nu se prea grăbește să-i dea banii necesari instalațiilor sale. „Gentilomul" a înțărcat, dealtfel, avansurile pentru asociați. Titel și Sara sînt aproape lefteri. E ceva care nu merge. Un fel de băț printre rotițele afacerii cu viitorul lor. Sara se duce zilnic la „comanditarul" ei și se înapoiază veselă. Cred însă că veselia ei este prefăcută. Am surprins-o în momente de plictiseală istovitoare. Tatăl ei nu-și dă seama de nimic. Nu se gîndește decît la viitoarea-i prăvălie. Fiecare cu iluziile sale. Spun „iluzii", dar nu mă gîndesc la

Falconi, care ar fi în stare să-i părăsească pe toți, pe neașteptate. Ar fi îngrozitor pentru acești bieți prietni.

Totuși, fapt e că nu se mai arată atît de generos. De-o săptămînă, de cînd ne aflăm în Cairo, nici Musa, nici eu nu i-am văzut măcar vîrful nasului. Locuiește la „Continental" unde nu poți pătrunde cînd vrei. Cît despre noi, locuim în bazarul și popularul Darb-el-Barabra. Sara și prietenul ei au acostat, la înapoiere, la hotelul „Port-Said", dar, după două zile, s-au răzgîndit. Ei se află acum într-o cameră modestă, alături de noi. Plătim doar doi taleri pe lună.

Dar trebuie cîștigați acești treisprezece franci, plus mîncarea, deși, pentru moment, avem cu ce face față. Tot așteptînd gestul cel mare a lui Falconi, ne ronțăim slabele economii. El trebuie să facă din Musa „un antreprenor mult apreciat". Așa spune Sara...

Mihail e foarte sceptic. Îl iubește pe Musa, cu care conversează în turcește ; are simpatie și pentru cei doi îndrăgostiți, dar ne ia în derîdere planul cu „barul de la Khartum", precum și întreprinderea noastră de zugrăvit.

— Ai face mai bine, mă sfătuiește el, să te duci să te angajezi undeva, cît mai ai un șiling în buzunar. Dacă o să rămîi calic, te voi pune la regim de *ful*. Adică *bob* fiert, mîncarea națională a arabului sărac, adoptat cu entuziasm și de europeanul șomer, de care se lipsește, bucuros, cînd are ocazia. Gustul *ful*-ului m-a lecuit de pofta după „libertatea egipteană" fără lire englezești.

Îl găsesc pe Mihail schimbat, în toate privințele. Mai întîi, e bolnav, tușește, are febră și asudă noaptea. E tuberculos, și o știe. S-a îmbolnăvit aici, în Egipt. Ca să cîștige bani mulți, s-a spetit muncind prostește. Cîștigă și-acum, nu mult, ca portar de noapte ; ziua, în loc să doarmă, să se odihnească, face pe interpretul. Abia dacă încropește cîteva ore de somn, din douăzeci și patru. Îl văd dimineața și după-amiaza, alergînd cu turiștii. Seara, la datorie, oboseala îl doboară. Și totuși n-a slăbit ; chiar s-a îngrășat.

Sufletul i-a rămas același : mereu îndrăgostit de frumos, de setea de-a ști. Însă brusca dorință de cîștig îl sufocă, însă, sufletește. Reproșîndu-i, într-o zi, zgîrcenia de-acum și reamintindu-i viața noastră liberă de altădată, Mihail a scos din buzunar un pumn de lire sterline, mi le-a arătat, cu o privire ce nu i-o cunoșteam și mi-a spus :

— Libertatea ? Iat-o !

Sosirea mea aici nu l-a bucurat prea mult. Desigur, e mulțumit că ne aflăm împreună și cred că mă iubește mereu. Dar nu l-am văzut făcînd nici una din micile nebunii de altădată, pentru a sărbători revederea noastră sub același cer, după o despărțire de opt luni. Mai mult, în fiecare zi se arată terorizat de gîndul că aș putea să-i cad în spate. Adio „punga comună" din vremea cînd n-avea un pumn de lire sterline !

Nimicnicia sufletului omenesc...

Am găsit de lucru la domnul Wirth, un ceh care a locuit multă vreme în România. Stăpîn binevoitor și om cumsecade. Toți muncitorii sînt mulțumiți de el. Deoarece căldura e tropicală, la prînz îngăduie oamenilor să-și facă siesta pînă la ora două. O hotărîre omenească, dublată de o socoteală bună. Muncitorul care își înghite prînzul la repezeală, între două drumuri, pe un soare arzător și care se urcă de îndată pe schelă, cu stomacul plin, nu face decît să caște ore întregi, abia se mișcă și lucrul stă pe loc. Hăituindu-l, nu ajungi la nimic. Domnul Wirth preferă să-l lase să se odihneasc timp de-o oră, să-și ușureze stomacul și apoi să se apuce de lucru, cu tragere de inimă. Pentru prima oară văd acest sistem. Se pare că rezultatul este excelent. Cu atît mai bine pentru toată lumea și pentru mine.

Salariile sînt mici. Nu cîștig decît vreo cinci franci pe zi. Vina e a muncitorului arab, care salahorește pentru patru și chiar trei franci. Însă rareori el este și un bun muncitor. Și totuși, trei sferturi din lucrările de construcții se execută aici cu mînă indigenă. E și natural. În Egipt, arabul e acasă la el. Încerc să-i devin prieten și izbutesc cu ușurință. Are un caracter bun. Oricît de puțină camaraderie i-ar arăta europeanul, el i-o întoarce înmiit.

Din civilizația europeană arabul nu cunoaște decît stăpînirea engleză, care nu i-a schimbat nici hrana mizerabilă, nici cocioaba unde locuiește și nu l-a scăpat mai ales de înfiorătorul trahom, care-l orbește. Rari sînt indigenii săraci, fără puroi la ochi. Un spectacol înfiorător : toate aceste ființe omenești care trag mîța de coadă, bărbați și femei cu copii în brațe, toți cerșetori sau aproape cerșetori, în rîndul cărora conjunctivita granuloasă face ravagii... În jurul ochilor, roiuri de muște rareori gonite. Nimeni nu

îndrăzneşte să le atingă mîinile. Nimeni nu se ocupă de combaterea cît mai eficace, a acestui flagel.

Şantierul nostru este la hotelul „Semiramida", o construcţie grandioasă pe malul Nilului. De la etajele superioare, priveliştea e măreaţă ; muncitorii străini ca mine nu se mai satură contemplînd întreaga panoramă, înmărmuriţi, uitînd de unealta din mînă. Hotelul urmînd să se deschidă cît mai curînd, toate felurile de meserii sînt adunate aci ; o sută de muncitori care alcătuiesc o gloată prost dirijată şi din care cel puţin o treime este de prisos şi nu ştie ce să facă. Îi vezi rătăcind de la un etaj la altul, în căutarea unui contra-maistru. Alţii, profitînd de harababură, se închid într-o cabină, unde dorm cu ceasurile. Nici un şef de echipă nu cunoaşte numărul exact al oamenilor în subordine. Nimeni nu-şi face inimă rea. Toate devizurile sînt încărcate, aşa cum se şi cuvine, atunci cînd ţi se cere ca lucrarea să fie terminată repede. Sînt puşi trei lucrători, acolo unde n-ar trebui decît doi.

La început, îmi făceam sînge rău, îndată ce stam un sfert de oră degeaba. Chiar dacă nu sînt vinovat, nu-mi place să fiu surprins de un contra-maistru că stau degeaba, să fiu obligat să mă justific în faţa unui om care ţine să aibă totdeauna dreptate. Nu, nu ! Munca e muncă. Iar dacă mă cuprinde dorul de hoinăreală, prefer să-mi scot salopeta şi să mă duc la plimbare, pe socoteala mea, cu inima împăcată.

Pe şantier, situaţia era altfel. În cele din urmă, m-am supus regulii generale. După ce termin ce am de făcut, aştept să mi se spună unde trebuie să-mi continui ziua de muncă.

Visez, uneori o oră, cu coatele rezemate de fereastră. Singur. Visez cu mintea stînjenită de amintiri istorice. Ceea ce-i mai rău. Visul trebuie să fie cît mai real, atunci cînd e susţinut de-o înlănţuire temeinică de reminiscenţe. Or, eu cunosc prea puţine lucruri din trecutul îndepărtat al Egiptului, ca şi din toată istoria omenirii. Nu lipsa de timp este cauza că nu sînt un om învăţat, ci neputinţa mea de-a reţine faptele. Mintea mea este îndărătnică faţă de orice îmbogăţire a cunoştinţelotr pe calea cititului. Dacă mama m-ar fi trimes la liceu, aş fi fost de-o mediocritate înfiorătoare. Pe cînd aşa cum sînt, nu maimuţăresc pe nimeni, nu mă încumet să zbor la înălţimi unde trebuie să ai aripi şi pe care eu nu le am. În schimb, preţuiesc orice

fărîmă de învățătură care-mi atinge sensibilitatea, veșnic neostenită. Sînt un jăratic de dorințe. Pămîntul și viața nu sînt niciodată prea mari, pentru puterea mea de-a le simți. Sînt, într-adevăr, o cîrtiță incandescentă.

Ei bine, după o lună de tergiversări și ezitări, chipeșul domn Falconi ne făcu bucata. Sîntem în februarie. Într-o seară, Sara a venit cu o mină abătută să ne povestească de gentilomul care și-a aruncat masca, propunîndu-i să-l urmeze, singură, în Argentina. E proxenetul unor mari case de desfrîu. Iată barul ei ! Și biata Sara care i-a fost metresă timp de șase luni, primind, din timp în timp, atîta cît să nu moară de foame. Ea nu-i cerea nimic, tot sperînd că pînă la urmă îi va finanța afacerea cu barul viselor ei. Niciodată domnul Falconi nu și-a dezvăluit gîndurile, convins că mizeria Sarei ar fi putut contribui la realizarea planului său, urmărit cu atîta ingeniozitate.

Suferința cumplită a prietenilor mei și disperarea lor a fost peste măsură. Cel mai de plîns este Musa. El muncește împreună cu mine la Wirth și primește șase franci pe zi. Dar acești bani n-ajung ca să-i hrănească pe tustrei. Sara e iarăși balnavă. Suferă de-o boală cronică la uter, care o imobilizează la pat.

Eu o privesc neputincios. Cîteodată îi aduc dulciuri. Mi-a rămas dragă, mititica. E o martiră, victimă a propriilor sale iluzii. Nu-i deloc o cochetă. E un suflet sincer, care se pervertește, se viciază, făurind himere. Nu-i deloc dezgustată. Dimpotrivă, are planuri fantastice, care o țin în picioare ! Cum îi dai puțină ascultare, privirea i se aprinde din nou, flecărește fără oprire, obrajii i se îmbujorează. Strălucește, atunci, în plenitudinea frumuseții sale. Iată de ce îmi place să-i țin uneori companie, stăpînindu-mi cu mare greutate dorința nebună de-a o strînge în brațe.

Sara vrea să facă avere, să se îmbrace ca o regină, să se înapoieze la București, copleșindu-i cu favoruri pe ai săi și să-și umilească rivalele, anumite romånce bogate care o trataseră altădată de „ovreică sărăcuță". Un orgoliu nemăsurat roade inima acestei fete. Îmi povestește cu amănunte, cum va începe pentru a-și înmărmuri „dușmancele", ridiculizîndu-le public :

— Văzîndu-mă bogată, vor voi, desigur, să fiu nelipsită la serbările lor. Mă voi lăsa rugată, arătîndu-le că eu nu frecventez decît elita bucureșteană, căci, fără îndoială,

toate casele „mari“ îmi vor deschide ușile. (Tu știi că originile celor „mai onorabile“ averi de la noi sînt mult mai suspecte decît va fi a mea.) În sfîrșit, în ziua cînd voi afla că toate dușmancele mele se află adunate la aceeași adresă, îmi voi face intrarea, împodobită cu nestematele mele. Și atunci, toată seara nu voi înceta să le înțep cu cele mai nemiloase sarcasme, cu riscul de-a fi dată pe ușă afară. Ah, numai să mă ajute bunul Dumnezeu, în realizarea acestor planuri !

Planuri, ea și Titel aveau și de vînzare. Acum au făcut cunoștință cu un bei. Nu i-au vorbit încă de bar, dar Titel, care joacă zilnic șah cu „milionarul“, prepară terenul.

Musa a aflat de afacere și a ripostat cu o ploaie de înjurături înspăimîntătoare. L-a făcut pe gineri-său „pește“, iar pe fată „o cocotă pe care poți s-o ai pe datorie“. E adevărat ! Acorda credit tuturor celor care — de la Titel și pînă la ultimul aventurier — se complăceau în a-i întreține iluziile, cu ajutorul cărora făceau din ea cea mai docilă dintre amante. Nu este prea departe ziua cînd „beiul“ o va avea, la rîndul său. Mizerabila liră sterlină pe care nu va voi s-o primească de la tip — țintind mai sus — i-o va aduce cofetarul, pretextînd că a „cîștigat-o“ la șah. Ca de obicei.

Cel mai nesuferit, în drama acestei familii, este Titel, cu inconștiența lui scandaloasă. Nu vrea să muncească. I s-a oferit un post. L-a refuzat, pretextînd reaua stare a sănătății, consecință a privațiunilor îndurate în Egipt. Nu se gîndește nici la tovarășa lui și, mai ales, nici la sărmanul bătrîn, care, în ciuda vîrstei înaintate, muncește pe spetite, ca să-i hrănească. Și Sara, care găsește că-i normal. N-are nici un cuvînt de reproș pentru jalnicul ei prieten. Dimpotrivă, îl cocoloșește ca pe-un copil. Cînd le cade o liră din cer, Titel o cheltuiește după cum îi este placul. O toacă în cîteva ore ; pe articole de toaletă, pe cravate și gulere pentru el și pe o pereche de ciorapi și o sticlă cu apă de colonie pentru ea.

— Ia priviți cît îi de gentil ! strigă atunci Sara.

— Și chiria ! Și restaurantul ? întreabă Musa.

Un restaurant evreiesc din cartier le-a servit la început, mesele la domiciliu. Fiindcă n-au plătit niciodată mai mult de-o treime, restaurantul le-a tăiat creditul. Și Musa s-a văzut silit să-și hrănească fata, dar ea — pretextînd lipsa

poftei de mîncare — își trecea farfuriile lui Titel, care le golea în mod conștiincios. Într-o zi, bătrînul s-a supărat :

— Nu ți-e foame ? Bine ! O să fie bună pentru cîini.

Și-a aruncat friptura pe fereastră.

În ciuda acestor amărăciuni, viața noastră în Egipt nu e mai puțin voluptoasă. Vorbesc de Musa și mine, care nu venisem în Egipt să facem avere. Ne bucurăm pe deplin de toată latura plăcută, oricît de limitată ar fi ea, de existența noastră zbuciumată și fără siguranța zilei de mîine. Lunea dimineața n-avem un „chior", și-o încropim din avansurile săptămînii în curs. Duminica, însă, ne facem de cap.

Dimineața, pe răcoare, ne instalam ca niște bei, pe terasa unei mari cafenele din fața grădinii Esbekieh. Ne plăteam o porție bună de *ful* cu ulei de măsline și fumam „narghilele-catedrale", cum le botezase Musa. Prietenul meu are un talent deosebit să le facă „să toarcă", minunînd chiar și pe cei mai experimentați fumători egipteni. Această „ședință" ne ocupă tată dimineața, jucînd ghiulbahar. La prînz, ne înapoiem în păduchiosul Darb-el-Barabra, la Goldenberg borțosul, unde găsim o știucă umplută și piroști. Le savurăm, pomenindu-le în comentariile noastre pînă duminica viitoare ; adică, mîncînd prost toată săptămîna, nu contenim să vorbim despre știucă umplută și piroști, feluri de mîncare biblice pe care orice evreu cumsecade le oferă sîmbăta „negrilor" din familie, ca să-i răscumpere pentru celelalte șase zile de mîncare proastă.

La Goldenberg nu uităm să golim o sticlă, adesea chiar două. Patronului îi place să povestească actele sale de eroism, din timpul cînd se afla la Focșani și se războia cu antisemiții. Auzim despre devastări, linșări, violuri. Imaginația lui, fertilizată de cei douăzeci de ani de viață fericită la Cairo, are o contribuție însemnată, dar nu-l contrazic și murmur în cor, cu toți mușterii.

— Urîtă țară ! Slavă Domnului, care a făcut viața dulce în Egipt.

Probă : burta povestitorului, obrajii lui ca niște buci. Ne dă pe datorie și nu te strînge în chingi cu plata banilor. Și eu îi datorez un taler ; Musa, trei, iar Sara, două lire. Ne spune că dacă și-ar recupera toți banii pierduți în acești douăzeci de ani de comerț la Cairo, ar putea să cumpere... hotelul „Shepeard's !"

Uneori, cîte un consumator, cu cască de plută pe cap, începe să-și povestească isprăvile din Egiptul de sus. Că a fost în suita lordului Cromer, că a participat la cucerirea Sudanului de către englezi și că a avut o baniță de lire, pe care le-a pierdut mai tîrziu. Nimeni nu-l ascultă, sînt minciuni. Aci, lira sterlină de aur — care-i moneda curentă — are înfățișare divină. Începînd cu nobilul meu Mihail și pînă la ultimul dezertor român, inclusiv cîteva mii de Sare, fiecare visează banițe de lire sterline-aur. Îndată ce se cîștigă cîteva, imaginația se încinge. Nu se vorbește decît despre Sudan, de aventuri rodnice, de lire sterline cu toptanul.

Mai interesante la Goldenberg sînt epavele umane care trăiesc aici de foarte multă vreme și au văzut de toate și al căror scepticism slujește la prevenirea oricărui nou-venit, ce le cere informații utile. Îi ascultăm cu mare plăcere. Dar, adesea, firul povestei lor cuminți este întrerupt de vreun palavragiu.

— Fugi, mă, că ești un pîrlit ! Nici nu cunoști Egiptul ! Eu care am un bar la Khartum...

Atunci, Musa sare :

— Ah ! încă unul care are barul său !

Și plecăm. După-amiaza la Darb-el-Darabra a luat sfîrșit. Afară e încă ziuă. Ne-am cherchelit, sîntem fericiți. Ne amestecăm în mulțimea zgomotoasă de pe pitoreasca Muski, lungă arteră pe care o urcăm cu piciorul sau călare pe măgăruși, pînă la Mokata, afară din oraș, unde bem țuică în compania conducătorilor acestor animale, pe care le întărîtăm mai apoi, silindu-le să alerge repede și care ne trîntesc la pămînt, de fiecare dată. Într-una din aceste curse, ne-a surprins o ploaie bună, eveniment foarte rar la Cairo. Atunci am văzut fetișcane arabe dansînd sub aversă, bătînd din palme și cîntînd cam așa :

Nàtara ! nàtara ! ya natàra !
Rueh, rueh, fil bett okhth !

Habar n-am ce înseamnă asta. Dar copiii erau voioși și noi i-am imitat, sărind în aer mult mai sus decît ei, ceea ce i-a făcut să rîdă cu lacrimi.

Iată cum ne petrecem duminicile. Celelalte zile ale săptămînii nu sînt atît de frumoase. Trudim pe-o căldură istovitoare, tăcuți, murdari, cu ochii lăcrimînd din cauza terebentinei proaste. Dar ne gîndim la cei care se istovesc

în mine și care habar n-au de splendoarea cerului, de care se bucură în Egipt, și bogați și săraci.

Totuși așa-i caracterul unor oameni, că nimic nu-i mulțumește niciodată. Unul dintre aceștia sînt și eu.

Pe la începutul lui aprilie, aerul deveni aproape de nerespirat. Începeam să doresc foarte mult Alexandria și briza ei mediterană. Munca nu mai mergea deloc. Întîi o detestai, apoi părăsii șantierul, cu două lire în buzunar. Sumă îndestulătoare, dacă aș fi plecat numaidecît, dar n-o făcui. Vina este atît a inimii mele, cît și a întîmplărilor. Împlinisem trei luni de la venirea mea la Cairo și nu-l mai revăzusem pe Mihail, de la angajarea mea la Wirth. Seara eram prea obosit ca să mă duc la el, care nu putea părăsi hotelul. Rareori, duminica ne întîlneam, numai atît cît să schimbăm cîteva vorbe. Voiam să trăiesc mai multă vreme lîngă el, așa cum făcusem altădată.

Ceea ce și făcui. Acum tot timpul meu îi era rezervat; dar trebuie să repet că Mihail nu mai era cel de odinioară.

Convorbirile noastre din trecut — atît de bogate în înțelepciune aleasă, de instructive pentru mine, atît de consolatoare pentru el, care știa cît îl admiram — le-au luat locul acum o poveste mereu aceeași și al cărei subiect mă adoarme de-a-n picioarele.

Mihail nu-mi vorbește decît despre stăpîna lui și de interesul ce i-l prezintă, dintr-un punct de vedere a cărui imoralitate îi scapă sau o disprețuiește. Stăpîna lui este o bătrînă evreică rusă, putred de bogată, care a trecut la catolicism cu sufletul și... averea. Cît privește sufletul ei, Mihail nu știe să-l smulgă Dumnezeului pe care ea l-a ales. Cu totul altfel gîndește, cînd e vorba de averea ei. Trei sferturi din ea sînt „pierdute fără speranță". N-a mai rămas „neconvertit" decît marele cvartal de clădiri, între care se află-și hotelul „Royal" și care valorează „un milionaș de lire sterline". Ei bine, acest „milionaș" vrea bietul Mihail să-l „salveze de la catolicism".

Mihail are și el în cap un „bar", fantastic : să se însoare cu septuagenara care-i îndrăgostită de el și care, devenită doamna Kazansky, să se declare gata să-i dea cadou întreg cvartalul de clădiri. Dar... dar... ea îi cere mai întîi să treacă și el la catolicism, a cărei apologetă înfocată și ferventă practiciană devenise. Și nobilul meu prieten nu e departe de-a conveni, ca și cutare mare rege al Franței, că „un milionaș de lire-aur" valorează o liturghie.

Hotărît, Egiptul este țara mirajelor celor mai de necrezut.

Amănuntele acestei povești smintite sînt impresionante. Mihail mă asigură că bătrîna nu-i țicnită și că el însuși nu e omul care să comită o ticăloșie. Stăpîna pare să fie foarte instruită, distinsă și deosebit de doritoare ca să aibă la bătrînețe un tovarăș ca Mihail, care-i reamintește pe primul ei bărbat, mort de tînăr. Mihail îi seamănă mai ales prin tandrețea afectuoasă și mai ales prin setea de-a cunoaște misterul existenței. Fericită că se înțelege cu el în rusește — limba ei maternă — a fost cucerită, încetul cu încetul, de profunzimea gîndirii lui Mihail, pe care eu o cunosc mai bine decît ea. Sînt uluit să aflu că o găsește departe de-a fi atee, foarte apropiată de credința ei catolică și că o iubește pentru diversitatea ei.

— Cu atît mai bine ! conchide Mihail. La urma urmelor, noi știm bine că adevărurile științifice sînt tot așa de puțin înțelese sau explicabile ca și cele religioase, și că mii de căi se oferă sufletului cinstit, ca să-l călăuzească spre același absolut. Ceea ce mă interesează aici, este milionul de lire. Nu te speria : n-am devenit o lichea. Dacă iezuiții folosesc primele trei milioane, ca să convertească suflete la catolicism, voi folosi și eu pe „ultimul“, dacă pun mîna pe el, ca să eliberez suflete de povara zilei de mîine, să le ajut ca să poată glorifica viața, fiecare în felul său. Vreau să înființez un cămin pentru marii artiști săraci, oameni a căror pierdere este uneori mai tristă pentru omenire, decît un cer care ar rămîne pe vecie acoperit cu nori. La Alexandria, pe malul Mediteranei, vreau să-mi instalez Prytané-ul meu. Numai că, vezi, sînt mult mai plictisit decît Henric al patrulea care nu era un ateu ca mine și a cărui miză era Parisul. E o mică diferență.

Că Mihail este un suflet demn de respectul tuturor oamenilor, o știu din ziua cînd l-am descoperit sărac, în plăcintăria lui kir Nicola. Dar ca o bătrînă hapsînă, multimilionară, să se îndrăgostească de portarul ei de noapte și să fie în stare să-l convertească la catolicism, asta nu se mai potrivește cu prietenul meu. Nu ! Nu mi-l închipui, la vîrsta de douăzeci și șase de ani, în rolul de bărbat al unei bogătașe de șaptezeci de ani, chiar dacă ar trebui să acopere întreg pămîntul cu „cămine“ pentru marii artiști săraci.

Adevărul e altul. Mihail e bolnav și se teme de mizerie. Mi-a vorbit deseori de ea, spunîndu-mi că e gata să se sinucidă, dacă s-ar vedea bolnav, obligat să muncească pe brînci pentru o pîine. Deși plătit meschin, la „Royal", de logodnica sa, își cîștigă din plin existența și-și permite să se odihnească, atît cît i-e vrerea. De asemeni, e drept că vrea să-și păstreze acest post, oricît l-ar costa. Dar de-aici și pînă la a se vîrî în această poveste fantasmagorică, mi se pare că și-a pierdut pe drum o bună parte din judecată. Mihail bate cîmpii. Mi-am pierdut primul tovarăș de drum.

Al doilea prieten, Musa, trăiește de pe-o zi pe alta, îndatorat, de asemenea, incapabil „să ridice ancora". Și din nou cu urechea ațintită la zumzetul unui bar. De astă dată, nu-i vorba de un proiect, ci de un bar real, care e inaugurat de alții și a cărui originalitate, necunoscută pînă astăzi, a dat emoție întregii populații din Cairo. Se numește „Barul automat". Într-adevăr, în acest bar, întregul serviciu este făcut de mașinării ascunse privirii. Are un fel de paravàn din marmoră, înalt de doi metri, instalat de-a lungul pereților unei săli mari și prevăzut cu robinete și farfurii rotitoare, care îți dau bere, sanvișuri și prăjituri, cu ajutorul unor resorturi puse în mișcare prin introducerea într-un orificiu a unui piastru sau mai mulți, în funcție de prețul consumației. Nu se află nici mese, nici scaune. Toată lumea stă în picioare și aleargă de la un robinet la altul, cu paharul într-o mînă și piastrul în cealaltă.

Spusei „toată lumea aleargă", dar nu aleargă, ci se înghesuiește, se înghiontește, se omoară. Erau cît pe-aci să răstoarne aparatele și a trebuit să intervină poliția, să instaleze acolo, din prima zi, un serviciu de ordine. Nimeni nu-și amintește să fi văzut o atare nebunie molipsitoare.

Arabul cel mai pîrlit aleargă în galop pînă aici, ca să-și lase ultimul piastru. După introducerea monedei, își lipește urechea de paravan, ascultă zgomotul mecanismului, contemplă apoi cum țîșnește berea și exclamă : *Șeitan!* (Dracul !) Bănuind vreo pungășie, arabii s-au urcat unul pe spatele celuilalt, ca să se uite înapoia paravanului, sperînd să surprindă pe omul care manevrează băuturile și sanvișurile.

Ei bine, Sara a înnebunit de-a binelea. Plînge și imploră pe bei să-i facă un bar automat. Ea-i demonstrează, prin a + b, că tot capitalul investit într-o asemenea afacere se reîntoarce în buzunar, după o lună de la inaugu-

rare. Și trage-i cu dansul milioanelor, care curg „în lunile următoare“, ca grindina.

— Dar, nu-i așa, micuța mea ! răspunde beiul. Nu face doi bani. Odată curiozitatea satisfăcută, în lunile următoare vine lichidarea. Am văzut asta în Europa, în America.

Duminica trecută am fost de față la această scenă, petrecută pe terasa cafenelei, unde beiul și Titel jucau șah. Sara o ținea întruna, convinsă că știe mai bine decît beiul.

— Puțin îmi pasă de lichidare, care nu poate veni decît foarte tîrziu. Pînă atunci te îmbogățești, și încă cum !

— Ei bine, o să reflectez la asta la Beirut.

Beiul este un sirian foarte bogat din Beirut. Se spune că-i intersat în afaceri mari cu bumbac, în Egipt. E zgîrcit și cu maniere distinse — ca și stăpîna lui Mihail — poliglot, amabil și spiritual. Nu știu cîtă încredere pot acorda promisiunii sale, cam vagi, privitoare la barul de la Beirut. Musa, nici atît ! Ascultă înciudat, cu gîndul la București, unde ai săi, lipsiți de ajutorul său, trec o iarnă dintre cele mai grele. Peste cîteva zile, sfîrșindu-se lucrarea, va fi pe trotuar ca și mine.

Mă bucur de situație, oricît de stupid ar părea. M-am săturat să tot fiu singur. Cu un Mihail absorbit de dilema lui, mă cuprinde plictiseala. Și e păcat ! Viața hoinară e atît de frumoasă în Egipt ! Poți trăi acolo, din te miri ce. Mai ales cu fructe, printre care curmalele și bananele sînt destul de hrănitoare. Totul e foarte ieftin ! O farfurie cu carne și legume costă un piastru. Eu nu cheltuiesc mai mult de un șiling pe zi, inclusiv narghileaua. Numai femeia îmi lipsește. Nici o prietenă, de la sosirea mea aici. Femeile nu lipsesc, sînt berechet ; dar sînt sau turiste burgheze, inaccesibile unui calic ca mine, sau prostituate. Acestea, publice sau particulare, sînt la fel de suspecte din pricina bolilor venerice. Am cunoscut cîteva, dar asta nu înseamnă nimic ; nu era prietena. Și de aceea sufăr.

Mă gîndesc de ce n-am plecat la Alexandria acum trei săptămîni, cînd aveam cele două lire, sau puțin mai tîrziu, cînd am avut încă una. Acum sînt la strîmtoare.

Am devenit „om-sanviș“ ! Da, păzesc la colțul unei străzi o lanternă-reclamă, pe care sta scris „Cinema Mignon.“ Dedesubt, o mînă al cărei deget arătător indică încotro se află cinematograful. Un prieten italian, Bianchi, mi-a făcut acest serviciu. El e pianistul cinematografului „*Mignon*“ și, văzîndu-mă fără un ban, mi-a propus acest

post, care tocmai se înfiinţase. Nu fac mare lucru şi cîştig doi şilingi pe zi, sau mai bine-zis pe seară.

Dimineaţa n-am nimic de făcut. La ora două mă duc iau un pachet cu afişe mici, pe care le împart prin cafenele. Treaba asta durează pînă seara, cînd mă instalez cu lanterna-reclamă la colţul străzii Bulac, cu piaţa Ezbekich, în plin centrul oraşului. Lanterna este un dreptunghi acoperit cu pînză, nu prea mare, montat pe un picior, la înălţimea omului, avînd în interior trei lumînări. S-a încercat la început să lase lanterna pe trotuar, fără paznic, dar vîntul şi trecătorii o răsturnau. Lumînările cădeau de la locul lor, şi lanterna fu cit pe-aci să ia foc. Nevoiţi, au creeat postul meu.

E plăcut. Odată afişele împărţite — ocupaţie ce-mi permite să cutreier zilnic jumătate din oraş, surprinzîndu-l în aspectele lui cele mai felurite — mă plantez cu lanterna în faţa tutungeriei „Melachrino" şi nu mă mişc de-acolo pînă la ora zece ; atunci înapoiez marafetul şi alerg să-l regăsesc pe Musa.

Timp de patru ore, întreg Cairo defilează prin faţa mea. Dar, din toată această lume elegantă, nimic nu-i mai interesant ca micile prostituate. În cîteva zile, mi-am făcut numeroase prietene. N-aş fi crezut niciodată că, cel puţin o treime dintre femeile care se plimbă seara la Cairo, sînt prostituate „fără condicuţă", adică neînregistate la poliţie. Să fie oare adevărat că Egiptul ar fi patria femeii uşoare ? Toate naţiunile, toate limbile sînt acolo prezente. Cum am început s-o rup pe italieneşte, mă înţeleg cu cea mai mare parte dintre noile mele prietene.

Ele sînt viaţa la Cairo. Apariţia mea, destul de ridicolă — un bărbat care păzeşte o lanternă-reclamă luminată — le-a făcut să rîdă nebuneşte. Şi rîsul lor a molipsit pe trecători. În primele seri am fost ţinta tuturor zeflemelelor. Am făcut pe niznaiul, prefăcîndu-mă că citesc cu gravitate *Bursa egipteană*. Apoi, una cîte una au venit să mă descoasă, exprimîndu-şi regretul că „un tip ca mine" n-a găsit altceva mai bun decît să păzească o lanternă-reclamă. Le-am răspuns că sînt mulţumit de soarta mea şi că putea fi şi mai rău. M-au făcut de îndată confidentul lor, apoi „cutia de scrisori". Primeam bileţele, pe care le păstram pînă ce veneau destinatarii să le ceară. Destinatarii erau tot cocote sau, uneori, tineri timizi. Pentru acest mic serviciu, fetele au ţinut să mă „răsplătească" ! Am

refuzat banii, dar am acceptat țigările, și foarte rar o „recompensă în natură", care-i mai degrabă o dovadă de simpatie, un dar sincer. Le sînt recunoscător. Era ceea ce îmi lipsea mai mult. Tînjeam ca un cîine în lanț.

Numeroase din aceste femei sînt demne de considerație, dat fiind devotamentul lor pentru un copil, sau pentru o mamă infirmă. Unele au inimă, sensibilitate, care nu se întîlnesc pe stradă, un farmec cinstit care le deosebește de turmă. O grecoaică, destul de frumoasă, îmi spunea într-o seară că ar fi fericită să se mărite cu un muncitor cinstit și să robotească prin casă, tot ce e nevoie. Aflu o sumedenie de lucruri. Omenirea este adesea destul de jalnică. Mă îndoiam. Acum știu ceva mai mult...

Mîine părăsim Cairo și Egiptul, ca să alergăm într-o nouă aventură : Beirut, Siria. Nu pentru afacerea cu barul automat, cum s-ar putea crede. Numai eu și Musa plecăm, spre marea disperare a Sarei, care, în ciuda căldurii tropicale, trebuie să rămînă lîngă bei, a cărei slabă generozitate îi asigură existența.

Călătoria în Siria ne căzu ca o piatră din cer. Sîntem în iunie. Cinematograful „Mignon" s-a închis de mult. Nu mai am nici lanterna-reclamă, nici cei doi șilingi. Mi-am vîndut toată îmbrăcămintea ; nu mai am ca bagaj decît o boccea cu două cămăși și cîteva lire. Am făcut asta, ca să nu fiu silit să cer bani lui Mihail, care mai mi-a dat de două-trei ori, strîmbînd din nas.

Oh, viață, viață ! Ce farsă crudă și amețitoare ! Repede te subjugă, repede te scîrbește.

Timp de-o săptămînă avui o inimă acră, abrutizantă. Nu din cauza „Bobului", de nemîncat și cu care trebuia să mă hrănesc în „exclusivitate", cum mi-a prezis Mihail, ci din cauza atitudinii acestui neprețuit prieten, în fața mizeriei mele. Aproape indiferent. El care îmi mărturisise că are o mică avere de-o sută de lire sterline. Nu voiește să se „atingă de acești bani" și contează să-și petreacă vara într-o mînăstire de la Sfîntu-Munte.

Nu știu ce-i clocește capul, dar bine n-o să iasă. Acum nu mai e vorba de însurătoare. O altă nebunie îl stăpînește. Vrea să-și jefuiască stăpîna ! Ea are „cîteva duzini de mii de lire-aur" într-o casă de bani, aflată în biroul lui Mihail. Ei bine, vrea să fure o parte din această avere. Cum asta ? Foarte simplu : cu ajutorul unor chei false, pe care să le fabrice singur, cu propriile mîini, el care n-are nici cea

mai mică idee despre lăcătușerie! Și-a ros degetele cu pila și mi-a arătat o grămadă de bucățele de fier, care m-au făcut să izbucnesc în rîs.

Deoarece am muncit și la lăcătușerie, pe cînd eram adolescent, i-am explicat mecanismul unei case de bani și am încercat să-l abat de la o asemenea ispravă. Nimic de făcut. Încăpățînat tun, crede că v-a izbuti. Toate nopțile, strică pilele și își rănește degetele delicate, căznindu-se să facă scobituri fără noimă în numeroasele lame de oțel. Iată cum cele mai minunate creiere se pot lăsa la voia întîmplării. Boală. Frică de mizerie. Dezechilibrare. I-am evocat aspectul închisorii ce-l așteaptă. Mi-a arătat un „browning salvator, la caz de nevoie“.

Sărman destin al sufletelor superioare! Dragul meu Mihail, căruia îi datorez faptul că nu mai trebuie să mă îndoiesc astăzi de existența unor atari suflete!

Săptămînile mi se scurgeau triste. Musa alerga de partea lui; eu de-a mea, în căutarea pîinii, oricum ar fi fost ea. Dar nimic! Magazinele se închid, europenii o șterg, căci se apropie canicula. Într-o seară, Bianchi pianistul, și el tot șomer, care are însă „o găină descurcăreață“ și ceva economii, dă peste noi la Darb-el-Barabra. Îl încunoștiințăm că n-avem nici măcar cu ce cumpăra o sticlă de lampă, ca s-o înlocuim pe aceea veche, care s-a spart. Ne dădu un taler. Musa îl îmbrățișază și comandă un rînd. Bianchi repetă comanda. Eu, la fel. Apoi pianistul ne părăsi, în timp ce noi plecăm să ne căutăm sticla de lampă. Pe drum, ne cinstirăm cu încă un rînd de țuici. De ciudă.

Deodată, Musa se luă de trecătorii arabi, care se încrucișau cu noi sau veneau în urma noastră și care ne priveau și rîdeau ca toți dracii.

— Ce i-a apucat, de fac atîta haz?

— O fi pentru că vorbim prea tare, într-o limbă care-i intrigă! spusei.

— Nicidecum! strigă el. De mine își rîd, fiindcă am o gaură în fundul pantalonilor!

Într-adevăr, avea o gaură mare pe care și-o pipăia neîncetat, cu amîndouă mîinile, ceea ce atrăgea atenția trecătorilor. Cu mare greutate ieșirăm din mulțime și intrarăm în prima băcănie arabă. Aci, nu știu de ce, Musa găsea cusururi sticlelor de lampă și se tocmea mai mult decît

trebuia. La un moment dat, patronul arab pierdu răbdarea şi făcu cîteva aprecieri necuviincioase la adresa noastră. Musa îl pocni pe negustor cu sticla în cap :

— Asta să te înveţe minte, ca să nu mai spui altă dată că numai *yahudis* (evreii) se tocmesc aşa !

— Da ! adăugai. O să-l înveţe minte, dar noi o să dormim în seara asta la poliţie !

Băcanul începu să ţipe în pragul dughenei. Se făcu un tărăboi groaznic. Apăru un ceauş, unul dintre acei bravi gardieni arabi, atît de calmi, de politicoşi şi de civilizaţi. Plătirăm sticla spartă şi ne lăsă să plecăm, în timp ce mulţimea ne huiduia.

Pe drum, Musa bodogănea :

— Aşa... Ai plătit sticla şi o să dormim tot pe întuneric !

— Nu-i nimic... Doar n-o să coasem în astă-seară.

— Ba, eu aş vrea să scriu bietei mele neveste.

— Nu mai scrie astă-seară, că eşti beat !

Deodată se opri brusc. Ne aflam în faţa unei barăci cu maşini automate, în care se trage la ţintă. Musa ridică braţele la cer şi strigă ca un disperat :

— Tare blestemată trebuie să mai fie seminţia noastră ! Iată-mă la bătrîneţe jidov rătăcitor.

Şi scuipă ; apoi, privind la automate :

— Iacă ! Am să trag o dată cu puşca ! Ai văzut tu vreodată jidan să tragă cu puşca !

— Nu, n-am văzut.

— Vreau s-o fac. Poate-l împuşc pe Dumnezeu !

— Împuşcă-l.

Luă o puşcă, voi s-o ducă la umăr, dar se răzgîndi :

— Nu ! Nu mai trag, *signore*. Automatele dumitale sînt prea şterse... Nu mai deosebeşti nimic.

— Da ! conveni italianul, de-abia se mai disting chipurile. Dar ce să fac ?... Nu pot să le refac acum. Zugrăveala costă prea scump !

— Ţi le zugrăvesc eu, ieftin ! răcni Musa, izbind cu pumnul în tejghea.

— Cîte parale ?

— Zece lire sterline, răspunse Musa, pe negîndite, parcă ar fi lucrat toată viaţa numai la astfel de automate.

— Prea mult... Îţi dau cinci lire...

Musa cătă la mine, parcă spunîndu-mi : „Merge bine !" Şi începu să numere automatele :

— Treizeci şi două de piese, *signor*. Muncă multă !

— Multă. Şi nu se poate lucra decît noaptea, după închidere. Ziua muncesc eu.

— Vezi ? Un motiv în plus ca să vă cer zece lire. Haide, dă-mi opt.

— Nu ! Îţi dau şase !

— Dă-mi şapte, din care una arvună şi acuşi vin cu schelele şi începem amîndoi chiar astă-seară. Iată paşaportul meu !

Italianul acceptă şi ne dădu arvuna.

Musa luă lira, nepăsător, salută şi cînd furăm afară, în noapte, îmi apucă braţul, fredonînd aria din *Orfeu în infern* :

Cînd eram crai în Beoţia...
Aveam armată, aveam aur !

— Adriene ! tu ai să faci fondul şi „umpluturile", în timp ce eu jocul umbrelor şi al luminilor. O să avem fiecare cîte trei lire. Totul va fi terminat poimîine. Pe urmă, mă-întorc la nevastă-mea. Tu faci ce-oi vrea.

— Cred că mă voi duce la Marsilia, să învăţ franţuzeşte şi să trăiesc lîngă Mediterană.

Am terminat munca în două nopţi, aşa cum prevăzuse Musa. El, însă, nu se înapoie lîngă nevastă şi nici eu nu plecai la Marsilia. O scrisoare adresată lui Goldenberg, cîrciumarul şi semnată de un oarecare Klein, sosi la ţanc : „Am auzit că Musa e la Cairo. I-aduc la cunoştinţă că am luat lucrare de zugrăveală, în valoare de două sute lire turceşti. Dacă vrea să fie asociatul meu la această lucrare, să vină de îndată la Beirut. Şi dacă cunoaşte pe acolo un bun lucrător de ciubuce, să vie împreună".

Sării în sus :

— Haide, Musa ! E un angajament sigur ! Vom cunoaşte, astfel, Siria, Libanul, cedrii, o altă regiune a Mediteranei. Şi, pe urmă, vom porni, care încotro vrea, şi mai bine echipaţi decît sîntem astăzi.

— Da, dragul meu, e cam ce gîndesc şi eu, murmură bătrînul, cu tristeţe. Dar tu nu ştii că Klein este un ticălos şi şi-a speculat, în felul lui Titel, pe soru-sa şi nepoată-sa, ba chiar şi pe actuala nevastă, care i-a făcut doi copii, fru-

moși ca niște îngerași. Ce temei să pui pe cuvîntul unui asemenea om ?

Totuși, trebuie să mergem. Hai, cu Dumnezeu înainte sau cu dracul !

Poate o să am norocul să mă-ntorc acasă cu o pereche de pantaloni care să nu fie găuriți ca ăștia și să nu roșesc în fața copiilor mei.

Iată cum se face că plecăm mîine la Beirut.